

Mandatul reprezentativ - esența democrației constituționale

Conf. univ.dr. Alexandru AMITITELAOIE
Universitatea George Bacovia, Bacău, România
amititeloai@yahoo.com

„Tuturor oamenilor care dețin măcar o parte din putere, ar trebui să li se întipărească, cu tărie și strășnicie, în minte, ideea că acționează doar prin împuternicirea dată de altcineva și că trebuie să dea seama, pentru comportarea avută, în temeiul acelei împuterniciri, singurului mare Stăpân, Autor și Întemeietor al Societății”

Edmund Burke

Rezumat: *La aproape un sfert de secol de la debutul procesului democratic în România postdecembristă, ideea de democrație cunoaște în rândul populației o apetență tot mai palidă. Clamarea zgomotoasă a acestui concept, ca replică la regimul dictatorial anterior, și excesul de limbaj specific, în contrast însă cu atitudinea și conduita abuzivă și discreționară a exponenților noii puteri, au produs o gravă eroare de percepție din partea opiniei publice. S-a ajuns până acolo încât la nivelul anumitor segmente sociale, inclusiv dificultățile vieții de zi cu zi, cu care se confruntă populația, sunt puse pe seama democrației. În absența unei conduite politice convingătoare, este greu de explicat și de lămurit, că nu democrația în sine este cauza relelor care s-au abătut asupra țării și a poporului, ci folosirea ei ca o mască, pentru disimularea comportamentelor abuzive, neloiale și discreționare din partea puterii. Suveranitatea poporului, care ar trebui să legitimeze actul de guvernare pentru ca acesta să fie unul democratic, a devenit o lozincă lipsită de conținut, folosită în discursul politic doar pentru justificarea actelor inspirate de interesele egoiste ale actorilor politici. În aceste condiții, mandatul reprezentativ, pe care de fapt se fundamentează edificiul democratic al statului, cunoaște o accentuată alterare și denaturare, chiar în litera și spiritul Constituției.*

Cuvinte cheie: *democrație; puterea poporului; stat de drept; constituție; mandat reprezentativ; mandat imperativ; poporul suveran; alegeri; revocare; răspundere politică.*

Considerente introductive privind mandatul reprezentativ și democrația reprezentativă

Starea de insatisfacție, față de modul cum este guvernată societatea și aspirațiile permanente către un guvernământ mai bun, reprezintă o constantă a întregii evoluții a umanității. Niciodată masele, în totalitatea lor, nu s-au declarat mulțumite de modul cum sunt guvernate. Chiar și cele mai loiale și corecte guvernări, au eșuat în confruntarea cu orizontul de așteptare al maselor. Din antichitate și până în zilele noastre, un asemenea obiectiv s-a dovedit a fi unul utopic. Dar, în același timp, este de recunoscut că tocmai această insatisfacție, cu toate tulburările sociale pe care le produce, a constituit, din toate timpurile, un incontestabil factor de progres. Ideea binelui comun, a unei satisfacții sociale cât mai largi, au inspirat gândirea și practica guvernării să promoveze și să experimenteze, în decursul timpului, diferite formule de guvernare. Printre acestea, de o atenție deosebită s-a bucurat, mai ales în epoca modernă, teza guvernării întemeiată pe voința celor mulți [1]. S-a considerat că numai o guvernare legitimată de popor, ar putea să-i satisfacă acestuia aspirațiile de bunăstare și progres.

O asemenea formulă a primit, încă din antichitate, numele de democrație. Există două forme de guvernare democratică, directă și reprezentativă. Democrația directă, reprezintă un sistem de guvernare în care deciziile de interes public sunt luate direct de populație. Practica a demonstrat, însă, că un asemenea mod de guvernare este nerealist. Costurile organizării unor consultări populare, durata procesului decizional la care participă întregul popor, complexitatea mecanismelor guvernării, inaccesibile pentru o bună parte a populației, diversitatea opțiunilor și intereselor ce se manifestă la nivel social, nu de puține ori ireconciliabile, sunt doar o parte dintre cauzele pentru care democrația directă n-a devenit o formulă viabilă în practica guvernării. În același timp, nici guvernanții n-au încurajat-o, în mod onest, cel puțin în ceea ce privește consultările populare.

De multe ori acestea au fost compromise, tocmai prin invocarea falsă a unor așa-zise „probleme de interes național”, când în realitate era vorba de interesul celor aflați la putere, de a-și apăra și întări poziția contestabilă, de a-și „legitima” deciziile nepopulare și abuzurile guvernării. Experiența „democratică” a României este destul de bogată din acest punct de vedere [2].

Din aceste motive, mai realistă și mai viabilă în practica guvernării, s-a dovedit a fi democrația reprezentativă. Bazându-se tot pe voința poporului, ea poate să creeze un mecanism de guvernare care să garanteze o bună și eficientă administrare a afacerilor publice [3]. Nu este însă o formulă ferită de deviații și de riscuri. Nu este funcțională doar prin ea însăși. Cazurile când aleșii, respectiv cei desemnați să guverneze în numele și interesul poporului, ajung să-și adjudece funcții și demnități publice prin fraudă, prin înșelarea încrederii maselor, ei fiind de fapt captivii propriilor slăbiciuni și neputințe, a compromisurilor și aranjamentelor de culise pe seama interesului public, sunt întâlnite peste tot în lume și au însoțit evoluția guvernământului reprezentativ chiar de la începuturile sale. Aceste riscuri nu reprezintă însă o fatalitate pentru acest tip de democrație. Pe măsură ce societatea se maturizează și își definește cu mai multă luciditate drepturile, devenind, totodată, conștientă de rolul ce-l are în actul de guvernare, se primenesc procedurile electorale și se creează sisteme de control asupra deciziei politice.

Printr-un asemenea proces trece și societatea românească, confruntată cu grave derapaje democratice și o percepție din ce în ce mai confuză, asupra rolului ce-l poate avea poporul în actul de guvernare. Se constată însă că insatisfacțiile și dezamăgirile postelectorale, în loc să-l mobilizeze pentru a pune presiune pe clasa politică, din contra, îl descurajează, îi alimentează neîncrederea și-i provoacă un sentiment de neputință. În aceste condiții o parte a electoratului, din păcate destul de semnificativă, devine complice în cadrul unor proceduri electorale viciate, iar cealaltă parte, profund decepționată, refuză să-și mai exercite dreptul de vot, ceea ce, desigur, nu reprezintă o soluție acceptabilă.

Opinia publică ar trebui să știe, că tot ceea ce s-a realizat în amplul proces de democratizare a statului și, mai ales, în afirmarea drepturilor și libertăților cetățenești, în recunoașterea acestora de către autoritatea publică, s-a făcut cu mari sacrificii. Niciodată și nicăieri în lume, cei aflați la putere n-au renunțat de bună voie la maniera abuzivă și discreționară de a guverna, la tot felul de privilegii și favoruri care-i fac captivi unor cercuri restrânse de interese. Multă vreme actul de guvernare nici n-a intrat în zona dreptului, respectiv să fie legiferat. Nefiind legiferat, puterea, în actele sale, n-avea practic nicio limită. Epoca modernă avea să aducă cu sine și legiferarea actului de guvernare, marcând astfel începuturile statului de drept. Totul s-a făcut sub presiunea maselor, atunci când acestea au atins un anumit nivel de maturitate politică și s-au putut organiza în confruntarea lor cu factorii de putere. Așa s-a ajuns și la constituționalizarea actului de guvernare și a raporturilor de putere [4].

În același timp, trebuie să se înțeleagă că indiferent cât de sever ar fi acest cadru legislativ și cât de autoritară ar fi Constituția, în calitatea ei de garant al statului de drept, zona puterii continuă să fie vulnerabilă, generând noi pericole și riscuri asupra drepturilor și libertăților cetățenești. După edificarea instituțiilor democratice ale statului și întărirea încrederii în buna lor funcționare, considerându-le intangibile, masele au intrat într-un proces de relaxare. Concomitent s-a înregistrat și o ameliorare a nivelului de trai care, cu timpul, a indus o stare de indiferență față de exercițiul puterii, față de ceea ce se petrece în zona deciziei politice. În aceste condiții au renăscut, desigur în alte forme, abuzul, actele de autoritarism, dependența față de cercurile oculte de interese, etc. Acest proces este specific democrațiilor evolute. În România, însă, statul și edificiile sale sunt doar definite a fi democratice, pentru că în realitate ele sunt aservite unei clientele oligarhice. Aceasta și-a creat între timp garanții juridice, inclusiv în Constituție, „legitimându-și”, astfel, abuzurile și actele care subminează interesul național, prin așa zisa voință a poporului, concretizată în legea fundamentală. Toate acestea sunt posibile pe fondul slăbiciunii manifestată de popor, al decăderii spiritului civic și al responsabilității față de viitorul națiunii, al demoralizării și deculturalizării maselor largi populare.

Una dintre instituțiile fundamentale ale statului de drept este mandatul reprezentativ. După cum s-a arătat mai sus, statul de drept funcționează pe baza democrației reprezentative, iar esența acesteia este tocmai mandatul reprezentativ. Prin urmare, dacă statul de drept se îndepărtează tot mai mult de valorile care-l definesc, și devine captiv al unor cercuri de interese egoiste, o cauză ar trebui s-o constituie viciile așa zisului mandat reprezentativ, pentru că el reprezintă, în definitiv, legătura dintre voința poporului și autoritatea publică, sau, cu alte cuvinte, el face posibilă transpunerea în actul de guvernare a interesului public. De aceea, ne-am propus să analizăm această instituție, așa cum este ea fundamentată în Constituția României din 1991 și să reliefăm, dacă regimul ei constituțional actual, este compatibil cu realitățile românești și cu aspirațiile democratice ale poporului român.

I. Conținutul mandatului reprezentativ potrivit Constituției României din 1991

Actuala Constituție a României deși ar trebui să fie accesibilă pentru orice cetățean știutor de carte, pentru că este legea fundamentală a statului și, mai mult decât atât, a trecut printr-o procedură de validare populară. Presupunându-se că 2/3 dintre alegători, care au votat-o, i-ar cunoaște și conținutul, totuși încercarea de a o înțelege în litera și spiritul ei ne pune în fața unor texte aparent confuze, dar tocmai prin această obscuritate ele ascund scopuri contrare voinței suverane a poporului și chiar interesului național. Unul dintre aceste texte este și cel care instituie mandatul reprezentativ pentru deputați și senatori. Sub denumirea marginală „Mandatul reprezentativ”, conținutul art. 69 din Constituția României este următorul:

„(1) În exercitarea mandatului, deputații și senatorii sunt în serviciul poporului.

(2) Orice mandat imperativ este nul”.

Vom constata, de la început, că denumirea marginală a acestui articol, raportată la conținutul său, este una falsă. Mandatul reprezentativ, impune celui care a fost împuternicit cu anumite sarcini, să acționeze în numele și interesul celui de la care a primit însărcinarea. După conținut însă, textul acestui articol nu le creează nici o răspundere deputaților și senatorilor, de a acționa în numele și interesul celor de la care au primit mandatul.

Potrivit primului aliniat, deputații și senatorii, în exercitarea mandatului, sunt în serviciul poporului. Dar, în oferta politică pe care candidații o fac alegătorilor, nici nu se amintește de un asemenea angajament. Pentru a câștiga capital politic, respectiv cât mai multe voturi, fiecare candidat își concepe mesajul, pornind de la nevoile reale ale alegătorilor din circumscripția sau colegiul unde candidează. Ori, orizontul de așteptare al electoratului este de o mare diversitate. Dacă mesajul ar fi unul general, axat, exclusiv, pe un interes național abstract, el n-ar avea niciun efect asupra celor cărora le este adresat. Deci, mesajul candidatului se plasează în orizontul de așteptare concret al fiecărui segment electoral. Însă, după ce este ales și i se atribuie mandatul, candidatul devenind deputat sau senator, el nu mai este ținut de angajamentele pe care și le-a asumat față de alegători, pentru că el nu se află în serviciul celor care l-au votat ci în „serviciul poporului”. Dar, poporul, după cum se știe, nu se poate manifesta în plenitudinea sa decât cu ocazia unui scrutin universal, bineînțeles în măsura în care se înregistrează o participare semnificativă, iar administrarea operațiunii nu este viciată. Alta ar fi situația când deputatului sau senatorului i s-ar stabili o răspundere constituțională concretă, față de cei care i-au încredințat mandatul, fără ca un asemenea statut să fie opus obligației de a-și servi poporul.

Potrivit textului constituțional citat, deputatul sau senatorul se află în serviciul poporului, exercitând un mandat. De către cine este încredințat acest mandat? Desigur, nu de popor, ci de o anumită parte a acestuia, adică un segment electoral cu particularitățile, interesele și așteptările sale care, într-o oarecare măsură, coincid, desigur, cu cele generale ale întregului popor, dar conținutul său este în mare unul particular, așa cum s-a arătat mai sus. Pentru ca mandatul să fie unul general, ar trebui ca oferta politică să fie unică la nivel național. Însă așa ceva nu este de conceput din punct de vedere politic.

Deci, deși mandatul este încredințat de un anumit grup de alegători, exprimând interesele acestora, totuși deputatul și senatorul se află în „serviciul poporului”, statut care-l absolvă de vreo răspundere față de cei care l-au votat.

Iresponsabilitatea acestuia față de alegători este întărită de aliniatul (2) al aceluiași articol, care precizează că „orice mandat imperativ este nul”. Pentru o bună parte dintre alegători acest text este de neînțeles. Dar nu este singurul care, printr-o formulă juridică, pretins a fi de specialitate, creează pentru exponenții puterii situații privilegiate, și, nu de puține ori, chiar împotriva interesului național.

Atunci când mandatul este imperativ, mandatarul este obligat să urmeze întocmai instrucțiunile date de mandant. În cazul nostru, mandatarul este deputatul sau senatorul, iar mandantul, electoratul, constituit într-un colegiu, care l-a votat. Deci, dacă mandatul de deputat sau senator ar fi imperativ, el ar trebui să acționeze pentru realizarea întocmai a ofertei politice, pentru care alegătorii și-au dat votul, adică să-și îndeplinească promisiunile electorale făcute. Însă, în această relație nefiind admise regulile mandatului imperativ, deputatul sau senatorul poate să facă orice promisiune, pentru că nu va fi și obligat s-o îndeplinească.

Nulitatea mandatului imperativ exclude și posibilitatea revocării, fapt ce lipsește electoratul de cea mai eficientă pârgie de control asupra celui care-l reprezintă. Alta ar fi responsabilitatea deputatului sau senatorului, dacă ar ști că pentru o activitate nesatisfăcătoare sau fapte ilicite, mandatul i s-ar putea retrage oricând. Dar așa, având, pe timp de patru ani, garanția unui statut intangibil, se înțelege că numai promisiunile făcute alegătorilor nu-l preocupă pe el în acest timp. Dat fiind și mentalitatea lor funciară, marea majoritate

dintre ei, așa după cum bine se știe, caută să-și sporească privilegiile și să-și valorifice prerogativele funcției, spre satisfacerea propriilor interese. Că dezamăgesc electoratul și, prin urmare, le scad șansele de reușită în situația că vor mai candida, sunt, în mintea lor, reprezentări neînsemnate față de avantajele și privilegiile de care se bucură în timpul mandatului și, deci, n-ar fi deloc dispuși să le sacrifice pentru un viitor mandat incert, desigur.

Prin interdicția constituțională a mandatului imperativ, statutul deputatului sau senatorului devine, deci, unul independent față de cei care l-au votat. Singura legătură care, să zicem, s-ar mai păstra este cea politică, dar, având în vedere că ea presupune cultură și responsabilitate politică, atașament față de valorile naționale, simț patriotic, demnitate și un dezvoltat spirit civic [5], valori inexistente la marea majoritate a celor ce alcătuiesc, în prezent, așa zisa clasă politică, nici pe departe ea nu poate constitui o garanție de loialitate față de electorat. O asemenea garanție devine și mai golită de conținut, dacă avem în vedere și condițiile deficitare în care se desfășoară, în prezent, alegerile în România, condiții create premeditat pentru ca o anumită „elită politică transpartinică” să se eternizeze la putere, în ciuda opoziției pe care o face poporul, tot mai nemulțumit de înrăutățirea standardului său de viață, și tot mai conștient că această degradare își are cauza în gestionarea cu rea-credință a afacerilor publice.

II. Nulitatea mandatului imperativ și traseismul politic

În procedura de revizuire a Constituției în 2003, s-a propus un amendament prin care, așa după cum era formulat, se urmărea întărirea responsabilității politice a deputaților și senatorilor. Potrivit acestuia, deputatul sau senatorul care, în timpul mandatului, părăsea partidul pe listele căruia sau din partea căruia a candidat, pierdea mandatul, partidul respectiv desemnându-și un alt membru în locul rămas vacant.

Acest amendament nu și-a găsit, desigur, locul în Constituția revizuită, lucru pe deplin înțeles, având în vedere că el stabilea o constrângere pentru deputați și senatori, și o obligație de loialitate din partea lor, atât față de partidul care-i promova, cât și față de electoratul care le încredința votul, încrezător fiind în programul acelui partid. Fiind vorba tocmai de statutul lor, cum ar fi trebuit să fie oare acei deputați și senatori care au adoptat legea de revizuire a Constituției în 2003, pentru a-și impune ei singuri constrângeri, drept garanții de loialitate și responsabilitate?

În explicațiile și comentariile asupra Constituției revizuite, Mihai Constantinescu, Ioan Moraru și Antonie Iorgovan, constituționaliști recunoscuți de alt fel în doctrina juridică românească, formulează niște explicații, pe care le-aș socoti ca fiind făcute de niște avocați în apărarea clienților lor. Având o contribuție substanțială, atât la elaborarea proiectului Constituției în varianta din 1991, cât și la revizuirea acesteia în 2003, este lesne de înțeles, de ce în explicațiile date au trebuit să abandoneze spiritul științific și să susțină, într-o manieră avocățască, „justețea” respingerii acelui amendament.

Astfel, în primul rând, ei susțin că dacă senatorul sau deputatul ar fi împiedicat, prin riscul pierderii mandatului, să părăsească partidul care i-a susținut politic candidatura, și al cărui exponent este în Parlament, s-ar leza „principiul mandatului reprezentativ, potrivit căruia parlamentarii sunt reprezentanții poporului, ai națiunii în ansamblul său, indiferent în ce circumscripție au fost aleși, și pe lista cărui partid au candidat” [6].

În opoziție cu acest punct de vedere, am crede totuși, că mai degrabă se încalcă principiul reprezentativității, atunci când se părăsește partidul creditat de electorat fără a se renunța și la mandat. Aceasta pentru că, legătura cu acel grup de alegători care l-a votat pe parlamentar, este mai strânsă decât în varianta unei reprezentări la nivel național. Mai mult decât atât, prin părăsirea partidului, programul politic al acestuia nu mai are aceeași susținere în parlament, așa cum a rezultat ea în urma scrutinului. Deci, despre ce reprezentare mai vorbim în aceste condiții și, mai exact, din ce perspectivă se încalcă principiul invocat mai sus? Când se consideră, de fapt, că se încalcă principiul mandatului reprezentativ? Când se părăsește partidul și, concomitent, se abandonează și programul politic votat de electorat, sau când deputatul ori senatorul este ținut să-i reprezinte în parlament pe cei care l-au votat, să le apere interesele și drepturile, fără ca prin aceasta să se submineze în vreun fel misiunea lor „în serviciul poporului”, așa după cum s-a arătat mai sus. În respectul principiilor și regulilor unei guvernări democratice, ar trebui ca pe tot timpul unei legislaturi, configurația politică a Parlamentului, rezultată din alegeri, să rămână neschimbată. Cred că așa s-ar respecta și principiul reprezentării.

Curios ni se pare și cel de-al doilea argument. „Părăsirea partidului de către parlamentar, se arată în comentariul citat, poate fi consecința reorientării politice a persoanei respective, pe parcursul exercitării mandatului, sau chiar a partidului din care face parte, astfel încât părăsirea partidului apare ca fiind un

comportament determinat de principiul onestității politice, în acord cu dreptul constituțional la liberă asociere a cetățenilor”. Potrivit acestei viziuni, suntem îndemnați să credem că tocmai grija de a nu se încălca un asemenea drept, i-a făcut pe parlamentari să respingă amendamentul în discuție. Chiar dacă am ignora fenomenul traseismului politic parlamentar, dezertările scandaloase, în disprețul total al angajamentelor pe care astfel de personaje și le-au asumat față de alegători, tot n-am înțelege de ce asemenea comportamente, adică părăsirea partidului și păstrarea mandatului, ar fi, în viziunea celor trei comentatori, „determinate de principiul onestității politice”. „Onestitate” înseamnă cinste, corectitudine, ori, subliniez încă o dată, părăsirea partidului și păstrarea mandatului echivalează cu un gest de trădare a electoratului, pentru că electoratul a votat un program politic, program abandonat tocmai de cel investit să-l ducă la îndeplinire. Aceasta să însemne oare onestitate?

Desigur, oamenii își pot schimba orientările politice și să se înscrie în alte partide, chiar parlamentari fiind, dar într-o asemenea situație, tocmai onestitatea le cere să lase liber mandatul, iar revenirea în Parlament să fie rezultatul unei confruntări cu electoratul, din perspectiva acestei noi viziuni politice. Credem că în lumina unui standard minim de democrație, Parlamentul, ca „organ reprezentativ suprem al poporului român și unică autoritate legiuitoare a țării” (Constituția României, art. 61, alin. 1), n-ar trebui ca din punct de vedere politic să aibă o altă configurație decât cea validată de popor. Instituirea unui comportament arbitrar pentru deputați și senatori, nu face altceva decât să submineze autoritatea și prestigiul Parlamentului și, în consecință, a întregului edificiu instituțional, fals denumit „stat de drept”.

Mai ținem să subliniem că dreptul de asociere, invocat în apărarea „traseismului politic”, nu este unul absolut. Potrivit art. 40, alin. (1) din Constituția României, „cetățenii se pot asocia în partide politice, în sindicate, în patronate și în alte forme de asociere”. La aliniatul următor se subliniază însă că „partidele sau organizațiile care, prin scopurile sau activitatea lor, militează împotriva pluralismului politic, a principiilor statului de drept ori a suveranității, a integrității sau a independenței României, sunt neconstituționale”. Rezultă îndubitabil de aici că o asociere împotriva „principiilor statului de drept” este neconstituțională. Mai concret, în ceea ce ne privește, nu despre o nesocotire a principiilor statului de drept este vorba, atunci când Parlamentul dobândește o configurație politică nevalidată de popor? Ce fel de „organ reprezentativ suprem al poporului” mai poate fi acel parlament, care-și schimbă configurația politică în mod arbitrar, fără ca titularul dreptului de reprezentare, adică poporul, să fie consultat? Mai mult decât atât, asemenea schimbări sunt chiar împotriva voinței poporului, dacă luăm în considerare starea lui de nemulțumire, generată tocmai de disprețul cu care este tratat de așa-zisii lui aleși. Mai adăugăm faptul că, într-un sistem politic democratic, aleșii sunt doar depozitarii temporari ai unei puteri delegate. Titularul de drept al puterii este poporul. Ori, această putere trebuie folosită în limita mandatului încredințat, și nicidecum în alte scopuri, mai ales împotriva intereselor titularului de drept, adică poporul.

În temeiul aceluiași „drept de asociere”, s-a ajuns la aberanta situație, ca în Parlamentul țării să apară noi formațiuni politice, fără ca statutul lor parlamentar să fie generat de votul popular. Pentru ca abuzul să fie desăvârșit, unele au dobândit chiar și portofolii ministeriale. Faptul că sunt alcătuite din persoane având deja calitatea de parlamentar, nu le conferă automat statutul de partid parlamentar. Persoanele respective, candidând din partea altor partide sau formațiuni politice, pe care le-au părăsit după ce au ajuns în Parlament, au obținut mandatul de deputat sau de senator pe programul acestora, și nu pe cel al partidului pe care ei l-au înființat ulterior în structura parlamentului.

Un partid politic se definește prin ideologie, doctrină și program. Acestea se circumscriu unui proiect de guvernare a țării, proiect ce reprezintă, de fapt, oferta lui politică. Dacă poporul o acceptă și o validează, cu votul său, atunci partidul respectiv este legitimat să guverneze sau să participe la guvernarea țării, ori să activeze în opoziție. Altă modalitate de a ajunge în „organul reprezentativ suprem al poporului”, este în afara democrației și a statului de drept. Din păcate, în fața acestor grave abuzuri, poporul devine din ce în mai neputincios să reacționeze.

III. „Autonomia” parlamentarului român

Revizuirea Constituției României a adus, din nou, în atenția opiniei publice, regimul constituțional al parlamentarului. În cadrul diverselor dezbateri publice, au fost evidențiate și deficiențele actuale ale mandatului reprezentativ, subliniindu-se că, în forma actuală, el îi creează parlamentarului un statut autonom față de alegători, înstrăinându-l practic de oferta politică pe care aceștia și-au dat votul. Dacă mandatul ar fi

reprezentativ și în conținut, nu numai în denumire, parlamentarul n-ar trebui să se îndepărteze de această ofertă, și să inițieze sau să susțină proiecte neagreate de popor.

Multe dintre propuneri au vizat și articolul examinat în acest studiu, încercându-se să se impună noi reglementări, care să creze mai multă responsabilitate din partea aleșilor poporului și să se stopeze traseismul politic, care a devenit dea dreptul jignitor pentru masa de alegători. De exemplu, mulți parlamentari și-au câștigat mandatul cu un discurs extrem de critic, acuzator chiar, la adresa unor anumite partide, pentru ca, după intrarea în parlament, să devină ei înșiși membri ai acestora, trișându-i pur și simplu pe cei care s-au bizuit pe un asemenea mesaj electoral.

Potrivit uneia dintre aceste propuneri, deputatul sau senatorul nu este oprit să-și părăsească partidul din partea căruia a candidat și să se înscrie într-un alt partid, respectându-i-se, cu alte cuvinte, dreptul la „liberă asociere”. Dar, pentru a-și păstra mandatul, este obligat să organizeze, pe cheltuială proprie, un referendum în colegiul în care a candidat și să consulte electoratul cu privire la noua lui opțiune politică. Dacă nu obține consensul electoratului, atunci va trebuie să renunțe la mandat odată cu părăsirea partidului pe al cărui program politic alegătorii și-au dat votul.

Pentru ca mandatul reprezentativ să înceteze a mai fi o formulă abstractă, la adăpostul căreia deputatul sau senatorul să manifeste dispreț și ignoranță față de interesul public, pe care, de altfel, s-a angajat să-l slujească, și noi am înaintat către comisia de redactare a proiectului de lege o propunere, având următorul conținut:

Alin. (1) În exercitarea mandatului, deputații și senatorii sunt în serviciul poporului și vor acționa pentru îndeplinirea angajamentelor asumate față de electorat și a programului politic pe care acesta l-a mandatat.

Alin. (2) Dacă pe timpul mandatului deputații și senatorii renunță la calitatea de membru al partidului pe al cărui program politic au candidat, pierd mandatul, iar partidul respectiv îl va atribui altui membru, potrivit legii organice.

Desigur și alte propuneri, inspirate de necesitatea primenirii actului de guvernare, de întărire a responsabilității celor aleși, de reconsiderare a valorilor democratice, au ajuns pe masa de lucru a comisiei de redactare a proiectului de lege privind revizuirea constituției.

Ținându-se seama, probabil, de acest curent de opinie și de reacțiile, tot mai critice și revoltătoare, din partea societății civile, față de conduita parlamentarilor care-și schimbă frecvent partidele, invocând în mod jenant așa zisa libertate a opțiunii politice, a fost introdus în proiect un amendament care ar avea ca scop menținerea configurației politice a parlamentului pe tot timpul legislaturii, așa cum a rezultat ea din alegeri. Astfel, printre cauzele care duc la încetarea mandatului de deputat sau de senator, prevăzute la art. 70, alin. (2), s-a propus a fi menționată și situația când parlamentarul își dă demisia din partidul sau formațiunea politică din partea căreia a fost ales sau când se înscrie într-un alt partid politic sau într-o altă formațiune politică.

Menținându-se însă neschimbată forma art. 69 din Constituție, care consacră nulitatea mandatului imperativ, apare o contradicție inacceptabilă, mai ales în legea fundamentală. În timp ce, potrivit art. 69, parlamentarul este liber să-și schimbe ori de câte vrea partidul, fără să-și piardă mandatul, noul text a încercat să stopeze acest fenomen prin impunerea ca sancțiune a pierderii mandatului, în caz că parlamentarul părăsește partidul din partea căruia a candidat. Oare să nu fi sesizat redactorii proiectului această evidentă contradicție sau au acceptat-o intenționat, tocmai ca propunerea făcută să nu devină operantă, ea având doar scopul să dea o satisfacție efemeră curentului de opinie, care reclamă insistent responsabilizarea actului de guvernare. Sunt posibile ambele variante.

Curtea constituțională a constatat însă că acest amendament ar „suprima o garanție a drepturilor și libertăților fundamentale” [7], desigur în ceea ce-l privește pe parlamentar, nu și pe cei pe care el i-ar reprezenta în forul suprem al țării, și față de care și-a asumat niște obligații în schimbul votului cu care și-a dobândit mandatul.

Argumentația stufoasă la care recurge Curtea, lasă să se înțeleagă un anumit interes, de a i se rezerva parlamentarului un statut intangibil, cât mai distant față de alegători, cât mai liber față de oferta politică la care a recurs pentru a le câștiga voturi. Astfel, se susține că părăsirea partidului ar putea să atragă doar o răspundere politică sau morală, nu și una juridică. Să nu știe Curtea, oare, ce valoare are pentru clasa noastră politică răspunderea morală, și că pe această cale nu există nicio șansă să se producă primenirea pe care o așteaptă poporul? De-a dreptul halucinant ni se pare argumentul că, dacă s-ar aplica sancțiunea pierderii mandatului în caz de părăsire a partidului, s-ar afecta „în mod grav” interesele alegătorilor pe care parlamentarul îi reprezintă. Deci, în concepția Curții, interesele alegătorilor nu sunt afectate atunci când parlamentarul îi

înșeală, îi minte, îi manipulează politic și-i mituiește, ci doar atunci când își pierde mandatul, ca o consecință firească a unui asemenea comportament. Ne punem, firească, întrebarea: după ce logică lucrează Curtea Constituțională, pentru că, după cele afirmate în această motivație, e greu să ne dăm seama ce scop anume urmărește? În aceeași optică, se insistă pe libertatea de opțiune a parlamentarului, care ar trebui să se manifeste fără nicio îngrădire, în funcție de afinitățile lui politice, și că „migrația lui politică” n-ar avea vreun alt scop decât „valorificarea pleneră a intereselor electoratului”. Nu ne putem închipui că instanța de contencios constituțional, ar fi chiar atât de străină de „negustoriile” parlamentare, de prețul pe care-l pun deputații și senatorii pe așa zisele „afinități politice”, și cât le pasă lor de interesele electoratului.

Curtea aduce ca argument în susținerea acestor aberații, punctul de vedere al Comisiei de la Veneția, potrivit căruia „deputații sunt în primul rând răspunzători în fața alegătorilor care i-au votat, nu față de partidul politic din care provin”. Dar, spunem noi, alegătorii și-au dat votul pe un program politic, care este al unui partid politic, și pe care deputatul este mandatat de alegători să-l ducă la îndeplinire. Trecând la alt partid, el abandonează practic programul pe care alegătorii și-au dat votul. Să considerăm, deci, acest gest ca fiind unul democratic?

Să avem de a face cu erori de interpretare, cu percepții greșite a realităților politice pe care le analizează Comisia de la Veneția, așa zisa școală a democrației europene, sau prin această pledoarie în favoarea unui statut independent partinic al parlamentarului, ni se ascunde un anumit interes, de a-l elibera pe acesta de angajamentele asumate față de alegători și de problemele lor de viață, incomode, după cum se știe, pentru planurile unor forțe suprastatale? Opinia publică asistă neputincioasă la acte politice contrare interesului public, inițiative absolut străine de vreo ofertă electorală, ca să spunem că măcar formal acestea ar avea legitimitate democratică. Nici Parlamentul European nu este străin de o asemenea practică. Și dacă parlamentarii adoptă legi neagreate de popor, de electorat, nu înseamnă că ei își asumă riscul nepopularității? Nu-și reduc, astfel, șansele de a mai accede în Parlament la viitoarele alegeri? Cum s-ar putea explica asumarea acestui risc, dacă nu prin existența unor forțe suprastatale, care reușesc să-și impun voința asupra autorităților naționale și să le facă obediente? În aceste condiții, poporul devine un simplu figurant, în piesa atât de răsuflată, numită „democrație”. Constatăm că și Curtea Constituțională aduce, la adăpostul unui așa zis statut de neutralitate, importante servicii acestor forțe. Pentru noi, este singura explicație posibilă a pledoariilor sale, în favoarea unui statut autonom pentru parlamentarul român, statut travestit destul de prost într-o mantie așa zis democratică.

Concluzii

Am încercat să lămurim sensul obscur al acestui articol, și concluzia la care am ajuns este aceea că legea fundamentală a statului român, adică Constituția, în loc să fie un garant al democrației și statului de drept, din contra, ea subminează aceste valori, tocmai prin încurajarea comportamentelor discreționare și abuzive din partea exponenților puterii. Am scos în evidență deficiențele constituționale ale instituției mandatului reprezentativ, gândindu-ne și la soluțiile care l-ar face mai eficient și mai compatibil cu o guvernare democratică. Am constatat însă că aceste deficiențe nu sunt generate de erori umane scuzabile, nu sunt cauzate nici măcar de lipsa noastră de experiență politică democratică. Atât textele constituționale, cât și pledoariile în favoarea lor, ne conduc la trista concluzie că ele sunt concepute pentru a înlesni dominația unor forțe suprastatale asupra autorităților naționale, scopul lor fiind acela de a se crea o falsă legitimitate democratică. Constituția fiind ratificată de popor, fără ca poporul să fie lămurit asupra textelor sale obscure, se ajunge la situația absurdă ca tocmai poporul, în ignoranță fiind, să legitimeze conduita abuzivă și discreționară a guvernanților, actele lor care subminează interesul național și compromit speranțele românilor într-o viață mai bună.

Procesul de revizuire a Constituției, care a debutat odată cu legislatura 2013-2016, a eșuat. Potrivit calendarului, el trebuia să se încheie la data de 25 mai 2014, când a fost planificat referendumul de ratificare a legii de modificare, după ce ea ar fi fost adoptată, în prealabil, de către Parlament. Însă, schimbările survenite în arcul guvernamental, n-au mai permis constituirea acelei majorități necesare pentru o reformă constituțională. E greu de spus dacă e bine sau e rău. E rău, pentru că totuși Constituția trebuie reconstruită, având în vedere că la dificultățile ce s-au manifestat în practica guvernării, ea n-a oferit soluții viabile, trebuind să intervină, în mod arbitrar, Curtea Constituțională. În același timp, credem că e bine, pentru că noile dispoziții aflate în faza de proiect sunt și mai confuze și, mai ales, n-au fost gândite din perspectiva interesului național.

La nivelul întregului popor se manifestă în continuare o stare de nemulțumire generalizată, iar instituțiile statului se comportă ca și cum ar fi străine de ceastă realitate. Inclusiv dispozițiile constituționale, despre care s-a făcut vorbire în prezentul studiu, au fost proiectate pentru a le întări independența față de popor. Este la îndemâna oricui să constate că statul a ajuns un scop în sine, iar poporul un mijloc aflat la dispoziția lui. Se impune ca poporul să conștientizeze că rolurile trebuiesc schimbate, și aceasta nu se poate petrece dintr-o voință exclusivă a statului. Statul, cei care dețin puterea și, așa cum s-a arătat, fiind dependenți de forțe străine și de interesele lor egoiste, nu vor accepta un statut constituțional, care să-i constrângă la un comportament responsabil față de popor. De aceea, o Constituție, făcută exclusiv de guvernanți, nu poate fi bună și pentru popor.

Referințe

- [1] Alexandru Amititeloai, *Drept constituțional și instituții politice*, Editura Junimea, Iași, 2009, p. 75;
- [2] În noiembrie 2009, din dispoziții prezidențiale, s-a desfășurat un referendum concomitent cu alegerile pentru funcția de președinte al României. O manipulare evidentă a electoratului, încălcându-se cadrul legislativ existent, precum și cele mai elementare reguli și principii democratice. În aceste condiții, să credem că referendumul s-a organizat pentru o „problemă de interes național”, după cum s-a motivat de către inițiator și complicii săi?!
- [3] Constanța Călinoiu, Victor Duculescu, *Drept constituțional și instituții politice*, Editura Lumina Lex, București, 2005, p. 96;
- [4] Ioan Muraru, Elena Simina Tănăsescu, *Drept constituțional și instituții politice*, Vol. I, Editura All Beck, București, 2005, p. 65;
- [5] A se vedea, în acest sens, Nelu Niță, *Premisele dezvoltării sustenabile, armonioase și echilibrate a statului de drept din România*, publicat în Revista „Acta Universitatis George Bacovia. Juridica”, Volume 1, Issue 2, Jul-Dec 2012, p. 36-58. În opinia autorului: „Pentru consolidarea responsabilității politice, o nouă clasă politică din România trebuie să demonstreze, că este capabilă să își asume, cu bună credință, responsabilitatea politică, în direcția modernizării României și a statului român. În acest sens, noua clasă politică trebuie să fie activ determinată, în renunțarea la jocurile duplicitare, asigurând numai și numai urmărirea îndeplinirii interesului general, a nevoilor și așteptărilor de mai bine ale poporului român. Puterea și opoziția ar fi de apreciat, în aceste condiții, dacă ar putea să fie consecvent și principial implicate, mai ales în procesul de planificare pe termen lung, pentru asigurarea responsabilității continuității viziunii și obiectivelor strategice ale României. În acest fel, România trebuie să se transforme decisiv, într-un stat capabil să-și asume, în mod consecvent, responsabilitățile de membru al Uniunii Europene. Sistemul politic din România trebuie să renunțe la politica de tip oligarhic, la strategiile de disimulare și la tacticile de dezinformare, prin luarea în considerare numai a unor obiective realiste și ambițioase, concomitent cu dezvoltarea capacității de a le implementa, în interesul general al societății românești, prin stimularea performanței. Toate forțele politice din România, trebuie să acționeze pentru consolidarea competiției politice, într-un proces democratic, care nu mai pune accentul pe dorința de a rămâne cu orice preț la putere, cu scopul de a profita, din plin, de accesul la avuția națională și la oportunitățile de afaceri, oferite de menținerea la putere”;
- [6] M. Constantinescu, I. Muraru, A. Iorgovan, *Revizuirea Constituției României, Explicații și comentarii*, Editura Rosetti, București, 2003, p. 55;
- [7] Decizia Curții Constituționale a României, nr. 80/16 februarie 2014;